POSTANOWIENIE TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 4 maja 2006 r. *

W sprawach połączonych C-23/03, C-52/03, C-133/03, C-337/03 i C-473/03

mających za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożone przez Tribunale ordinario di Torino (sprawy C-23/03, C-52/03, C-133/03 i C-337/03) oraz przez Tribunale ordinario di Milano (sprawa C-473/03) (Włochy), postanowieniami z dni 13 i 29 stycznia, 25 lutego, 15 lipca i 23 października 2003 r., które wpłynęły do Trybunału odpowiednio w dniach 23 stycznia, 10 lutego, 25 marca, 1 sierpnia i 13 listopada 2003 r., w postępowaniach karnych przeciwko

Michelowi Mulliezowi i in. oraz Giuseppe Momblanowi (sprawy połączone C-23/03 i C-52/03),

Alessandrowi Nizzie i Giacomowi Pizziemu (sprawa C-133/03),

Fabriziowi Barrze (sprawa C-337/03),

Adeliowi Aggiowi i in. (sprawa C-473/03),

* Język postępowania: włoski.

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: C.W.A. Timmermans (sprawozdawca), prezes izby, J. Makarczyk, R. Silva de Lapuerta, G. Arestis i J. Klučka, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,
sekretarz: R. Grass,

wobec zamiaru orzeczenia postanowieniem z uzasadnieniem, zgodnie z art. 104 § 3 akapit pierwszy regulaminu,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego,

wydaje następujące

Postanowienie

1 Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni pierwszej dyrektywy Rady 68/151/EWG z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie koordynacji gwarancji, jakie są wymagane w państwach członkowskich od spółek w rozumieniu art. 58 akapit drugi traktatu, w celu uzyskania ich równoważności w całej Wspólnocie, dla zapewnienia ochrony interesów zarówno wspólników, jak i osób trzecich (Dz.U. L 65, str. 8, zwanej dalej „pierwszą dyrektywą w sprawie spółek"), w szczególności art. 6 tej dyrektywy i czwartej dyrektywy Rady 78/660/EWG z dnia

25 lipca 1978 r. wydanej na podstawie art. 54 ust. 3 lit. g) traktatu, w sprawie rocznych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek (Dz.U. L 222, str. 11, zwanej dalej „czwartą dyrektywą w sprawie spółek"), a w szczególności art. 2 tej dyrektywy oraz siódmej dyrektywy Rady nr 83/349/EWG z dnia 13 czerwca 1983 r. wydanej na podstawie art. 54 ust. 3 lit. g) traktatu w sprawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych (Dz.U. L 193, str. 1, zwanej dalej „siódmą dyrektywą w sprawie spółek"), a w szczególności art. 16 tej dyrektywy, jak również art. 5 traktatu EWG (po zmianie art. 5 traktatu WE, a obecnie art. 10 WE) i art. 54 ust. 3 lit. g) traktatu EWG (po zmianie art. 54 ust. 3 lit. g) traktatu WE, a obecnie art. 44, ust. 2 lit. g) WE).

2 Wnioski te zostały przedstawione w ramach postępowań karnych wszczętych przeciwko M. Mulliezowi i in. oraz G. Momblanowi (sprawy połączone C-23/03 i C-52/03), A. Nizzie i G. Pizziemu (C-133/03), F. Barrze (C-337/03) oraz A. Aggiowi i in. (C-473/03), podejrzanym o naruszenie przepisów dotyczących nieprawdziwych informacji o spółkach (nieprawdziwe zapisy rachunkowe) ustanowionych przez codice civile (zwany dalej „włoskim kodeksem cywilnym").

Ramy prawne

Uregulowania wspólnotowe

3 Zgodnie z treścią art. 2 pierwszej dyrektywy w sprawie spółek:

„1. Państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu zapewniania obowiązkowej jawności w odniesieniu do spółek w stosunku co najmniej do następujących dokumentów i informacji:

[...]

f) bilansu oraz rachunku zysków i strat za każdy rok gospodarczy. Dokument zawierający bilans musi podawać dane osób, które z mocy prawa są wyznaczone do poświadczania takiego dokumentu. Jednakże w odniesieniu do Gesellschaft mit beschrankter Haftung, societé de personnes à responsabilité limitée, personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid, societé à responsabilité limitée oraz societa a responsabilita limitata prawa niemieckiego, belgijskiego, francuskiego, włoskiego lub luksemburskiego, określonych w art. 1 oraz besloten naamloze vennootschap prawa niderlandzkiego obligatoryjne stosowanie tego przepisu jest odroczone do dnia wprowadzenia w życie dyrektywy dotyczącej koordynacji składników bilansów oraz rachunków zysków i strat oraz dotyczącej zwolnienia z obowiązku ujawniania w całości lub w części wspomnianych dokumentów tych spółek, których bilans całkowity jest mniejszy niż ustalony przez dyrektywę. Rada przyjmie taką dyrektywę w terminie dwóch lat od dnia przyjęcia niniejszej dyrektywy;

[...]".

4 Zgodnie z art. 6 tej dyrektywy:

„Państwa członkowskie przewidują odpowiednie kary w przypadku:

— braku ujawnienia bilansu oraz rachunku zysków i strat takiego, wymaganego w art. 2 ust. 1 lit. f);

[...]".

5 Artykuł 2 czwartej dyrektywy w sprawie spółek stanowi:

„1. Roczne sprawozdanie finansowe składa się z bilansu, rachunku zysków i strat oraz informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego. Dokumenty te tworzą całość.

2. Roczne sprawozdanie finansowe należy sporządzać w sposób zrozumiały i zgodny z przepisami niniejszej dyrektywy.

3. Roczne sprawozdanie finansowe winno przedstawiać w sposób prawdziwy i rzetelny stan aktywów i pasywów spółki, jej sytuację finansową oraz wynik finansowy.

4. Jeżeli stosowanie przepisów niniejszej dyrektywy jest niewystarczające do przedstawienia prawdziwego i rzetelnego obrazu spółki w rozumieniu ust. 3, należy podać informacje dodatkowe.

5. Jeżeli w wyjątkowych przypadkach stosowanie jakiegoś przepisu niniejszej dyrektywy jest sprzeczne z obowiązkiem ustanowionym w ust. 3, należy odstąpić od takiego przepisu w celu prawdziwego i rzetelnego przedstawienia obrazu spółki w rozumieniu ust. 3. Każde odstępstwo tego rodzaju musi być przedstawione w informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego wraz z wyjaśnieniem jego przyczyn oraz określeniem wpływu na aktywa, pasywa, sytuację finansową oraz wynik finansowy. Państwa członkowskie mogą określić wspomniane wyjątkowe przypadki i ustanowić stosowne zasady szczególne.

6. Państwa członkowskie mogą zezwolić lub wymagać ujawnienia innych informacji w rocznych sprawozdaniach finansowych, a także takich informacji, które muszą być ujawnione zgodnie z niniejszą dyrektywą".

6 Artykuł 16 ust. 2–6 siódmej dyrektywy w sprawie spółek ustanawia w zakresie skonsolidowanych sprawozdań finansowych zasadniczo takie same przepisy, jak art. 2 ust. 2–6 czwartej dyrektywy w sprawie spółek w zakresie rocznych sprawozdań finansowych, powołane w poprzednim punkcie niniejszego postanowienia.

Uregulowania krajowe

7 Decreto legislativo (dekret z mocą ustawy) Prezydenta Republiki nr 61 z dnia 11 kwietnia 2002 r. w sprawie czynów zabronionych przez przepisy karne i administracyjne dotyczące spółek handlowych, zgodnie z art. 11 ustawy nr 366 z dnia 3 października 2001 r. (GURI nr 88, z dnia 15 kwietnia 2002 r., str. 4, zwany dalej „decreto legislativo nr 61/2002"), który wszedł w życie w dniu 16 kwietnia 2002 r., zastąpił tytuł XI księgi V włoskiego kodeksu cywilnego nowym tytułem XI, który brzmi „Przepisy karne dotyczące spółek handlowych lub konsorcjum spółek".

8 Wspomniany decreto legislativo wydany został w ramach reformy włoskiego prawa spółek wprowadzonej przez szereg dekretów z mocą ustawy, które wydane zostały na podstawie upoważnienia przewidzianego w ustawie nr 366 z dnia 3 października 2001 r. (GURI nr 234, z dnia 8 października 2001 r.).

9 Artykuł 2621 włoskiego kodeksu cywilnego zatytułowany „Nieprawdziwe informacje i bezprawny podział zysków lub wypłata zaliczki na poczet dywidendy", w brzmieniu przed wejściem w życie decreto legislativo nr 61/2002 (zwany dalej „starym art. 2621 włoskiego kodeksu cywilnego") stanowił:

„Z wyjątkiem gdy czyn stanowi bardziej poważne przestępstwo, podlegają karze pozbawienia wolności od 1 roku do 5 lat i grzywny od 1032 EUR do 10 329 EUR:

1) osoby biorące udział w tworzeniu spółki, wspólnicy założyciele, członkowie zarządu, dyrektorzy generalni, biegli rewidenci i likwidatorzy, którzy w sprawozdaniach, bilansach i innych informacjach o spółce przedstawiają w sposób oszukańczy fakty, które nie odpowiadają rzeczywistości i dotyczą

powstania lub sytuacji ekonomicznej spółki, lub którzy zatajają w całości lub w części fakty dotyczące tej sytuacji;

[...]".

10 Decreto legislativo nr 61/2002 wprowadził zwłaszcza do art. 2621 i 2622 włoskiego kodeksu cywilnego nowe przepisy karne (zwane dalej, w zależności od przypadku, „nowym art. 2621 włoskiego kodeksu cywilnego", „nowym art. 2622 włoskiego kodeksu cywilnego" lub „nowymi art. 2621 i 2622 włoskiego kodeksu cywilnego") przewidujące karę za przedstawienie nieprawdziwych informacji o spółce — czyn zabroniony, zwany także „nieprawdziwymi zapisami rachunkowymi" — które stanowią:

„Artykuł 2621 (Nieprawdziwe informacje o spółce)

Z zastrzeżeniem art. 2622 członkowie zarządu, dyrektorzy generalni, biegli rewidenci i syndycy, którzy z zamiarem oszukania wspólników lub innych odbiorców i osiągnięcia nienależnej korzyści dla siebie lub innej osoby, podają w bilansie, w sprawozdaniu lub w innych informacjach o spółce przewidzianych ustawą i skierowanych do wspólników lub innych odbiorców fakty nieodpowiadające prawdzie, nawet jeśli są przedmiotem oceny, lub pomijają informacje, których ujawnienie jest wymagane przez ustawę i dotyczące sytuacji ekonomicznej, majątkowej lub finansowej spółki lub grupy spółek, do której spółka ta należy, w taki sposób, że może to wprowadzić adresatów w błąd co do jej sytuacji, podlegają karze jednego roku i sześciu miesięcy pozbawienia wolności.

Taka sama kara ma zastosowanie, jeśli informacje dotyczą dóbr znajdujących się w posiadaniu spółki lub przez nią zarządzanych na rachunek osób trzecich.

Nie jest zagrożone karą podanie nieprawdziwych informacji lub ich pominięcie, jeśli nie zniekształca istotnie obrazu sytuacji ekonomicznej, majątkowej lub finansowej spółki lub grupy spółek, do której ta spółka należy. Nie jest mimo wszystko zagrożone karą podanie nieprawdziwych informacji lub ich pominięcie, jeśli nie pociąga za sobą zmiany wyniku finansowego po opodatkowaniu za rok obrotowy większej niż 5% lub zmiany majątku netto większej niż 1%.

W każdym razie nie jest zagrożony karą czyn będący rezultatem szacunków, które, wzięte pojedynczo, nie odbiegają o więcej niż 10% od poprawnej oceny.

Artykuł 2622 (Nieprawdziwe informacje o spółce wyrządzające szkodę wspólnikom lub wierzycielom)

Członkowie zarządu, dyrektorzy generalni, biegli rewidenci lub syndycy, którzy z zamiarem oszukania wspólników lub odbiorców i osiągnięcia nienależnej korzyści dla siebie lub osoby trzeciej, przedstawiają w bilansie, sprawozdaniu lub w innych informacjach przewidzianych ustawą fakty, które nie odpowiadają prawdzie, nawet jeśli są przedmiotem oceny, lub pomijają informacje, których ujawnienie jest wymagane przez ustawę i dotyczące sytuacji ekonomicznej, majątkowej lub finansowej spółki lub grupy spółek, do której spółka ta należy, w taki sposób, że może to wprowadzić adresatów w błąd co do jej sytuacji, wyrządzając szkodę majątkową wspólnikom lub wierzycielom, podlegają na podstawie wniosku pokrzywdzonego karze od sześciu miesięcy do trzech lat pozbawienia wolności.

Jeżeli czyn wyczerpuje znamiona innego przestępstwa, nawet bardziej poważnego, na szkodę osób innych niż wspólnicy i wierzyciele, postępowanie wszczyna się również na wniosek, chyba że popełniony został na szkodę państwa, innych jednostek publicznych lub Wspólnot Europejskich.

W przypadku spółek wchodzących w zakres przepisów części IV, tytuł III, rozdział II decreto legislativo nr 58 z dnia 24 lutego 1998 r., czyny, o których mowa w pierwszym akapicie niniejszego artykułu, są zagrożone karą pozbawienia wolności od jednego roku do czterech lat, a przestępstwo może być ścigane z urzędu.

Jeśli informacje dotyczą dóbr znajdujących się w posiadaniu spółki lub przez nią zarządzanych na rachunek osób trzecich, stosuje się taką samą karę jak w przypadku czynów, o których mowa w pierwszym i trzecim akapicie niniejszego artykułu.

Nie są zagrożone karą czyny, o których mowa w pierwszym i trzecim akapicie, jeśli podanie nieprawdziwych informacji lub ich pominięcie nie zniekształca istotnie obrazu sytuacji ekonomicznej, majątkowej lub finansowej spółki lub grupy spółek, do której ta spółka należy. Nie jest w każdym razie zagrożone karą podanie nieprawdziwych informacji lub ich pominięcie, jeśli nie pociąga za sobą zmiany wyniku finansowego po opodatkowaniu za rok obrotowy większej niż 5% lub zmiany majątku netto większej niż 1%.

W każdym razie czyn nie jest zagrożony karą, jeśli skutkuje szacunkami, które wzięte pojedynczo nie odbiegają więcej niż o 10% od poprawnej oceny".

Postępowania przed sądami krajowymi i pytania prejudycjalne

11 Z postanowień odsyłających wynika, że czyny polegające na nieprawdziwych zapisach rachunkowych, zarzucone oskarżonym w trzech postępowaniach karnych toczących się przed sądami krajowymi, zostały popełnione w czasie obowiązywania starego art. 2621 włoskiego kodeksu cywilnego, tj. przed wejściem w życie decreto legislativo nr 61/2002 i nowych artykułów 2621 i 2622 tego kodeksu.

12 W sprawie C-23/03 Tribunale ordinario di Torino postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 6 dyrektywy 68/151 należy interpretować w ten sposób, że państwa członkowskie mają obowiązek ustanowienia odpowiednich kar nie tylko w przypadku braku ujawnienia bilansu oraz rachunku zysków i strat spółek handlowych, ale również w przypadku nieścisłości przy publikacji tych dokumentów, innych informacji o spółce skierowanych do wspólników lub innych odbiorców lub jakiejkolwiek innej informacji dotyczącej sytuacji ekonomicznej, majątkowej i finansowej samej spółki lub grupy spółek, do której ona należy, a którą spółka miałaby obowiązek przedstawić?

2) Czy, w świetle zobowiązania ciążącego na wszystkich państwach członkowskich polegającego na ustanowieniu »odpowiednich kar« za naruszenia przewidziane przez dyrektywę 68/151 i dyrektywę 78/660, dyrektywy te oraz w szczególności postanowienia art. 44 ust. [2] lit. g) WE w związku z art. 2 ust. 1 lit. f) i art. 6 dyrektywy 68/151 [oraz] art. 2 ust. 2–4 dyrektywy 78/660, zmienionej dyrektywą 83/349 i [dyrektywą Rady 90/605/EWG z dnia 8 listopada 1990 r.], należy interpretować w ten sposób, że przepisy te sprzeciwiają się ustawie państwa członkowskiego, która wyklucza, aby naruszenie obowiązków jawności oraz prawdziwości i rzetelności informacji, co do niektórych czynności przewidzianych prawem spółek (wśród których znajduje się bilans i rachunek zysków i strat) mogło być ścigane, jeśli:

a) nieprawdziwość informacji ma jedynie charakter jakościowy;

b) nieprawdziwa informacja o spółce lub też brak informacji skutkuje zmianą wyniku finansowego za rok obrotowy lub majątku netto spółki nieprzekraczającą pewnego procentowo wyrażonego progu;

c) udzielone informacje, choć podane są wprawdzie z zamiarem oszukania wspólników lub innych odbiorców celem uzyskania niesłusznej korzyści, stanowią konsekwencję szacunkowych ocen, spośród których każda z osobna odbiega od rzeczywistości, ale nie przekracza określonego progu;

d) niedokładność lub oszukańcze pominięcie informacji, a w każdym razie komunikaty i informacje nieoddające w sposób rzetelny i prawdziwy sytuacji majątkowej [i] finansowej [oraz] wyniku finansowego spółki nie zniekształcają w »istotny sposób« obrazu sytuacji majątkowej lub finansowej grupy spółek?

3) Czy, w świetle zobowiązania ciążącego na wszystkich państwach członkowskich polegającego na ustanowieniu »odpowiednich kar« za naruszenia przewidziane przez dyrektywę 68/151 i dyrektywę 78/660, dyrektywy te oraz w szczególności postanowienia art. 44 ust. [2] lit. g) WE w związku z art. 2 ust. 1 lit. f) i art. 6 dyrektywy 68/151 [oraz] art. 2 ust. 2–4 dyrektywy 78/660, zmienionej dyrektywami 83/349 i 90/605, należy interpretować w ten sposób, że przepisy te sprzeciwiają się ustawie państwa członkowskiego, która w przypadku naruszenia ciążących na spółkach obowiązków jawności oraz prawdziwości i rzetelności informacji, które służą ochronie »interesów zarówno wspólników, jak i osób trzecich«, ustanawia system kar, który:

a) w przypadku najcięższych naruszeń (szkody majątkowej), zapewnia jedynie wspólnikom i wierzycielom prawo domagania się ukarania tych naruszeń i tym samym wyklucza ogólną i skuteczną ochronę osób trzecich;

b) w przypadku lżejszego naruszenia (brak szkody majątkowej lub wniosku) przewiduje jedynie zwykłe wykroczenie, co w świetle włoskiego systemu postępowania jest z przedstawionych powyżej względów mało skuteczne;

c) dopuszcza, by pomioty prywatne — za pomocą systemu wycofania wniosku z opóźnieniem — całkowicie zniweczyły ochronę interesu polegającego na przejrzystości w zakresie spółek?".

13 W sprawie C-52/03 Tribunale ordinario di Torino postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 6 dyrektywy 68/151 należy interpretować w ten sposób, że państwa członkowskie mają obowiązek wprowadzenia odpowiednich kar nie tylko w przypadku braku ujawnienia bilansu oraz rachunku zysków i strat spółek handlowych, ale również w przypadku nieścisłości przy publikacji tych dokumentów, innych informacji o spółce skierowanych do wspólników lub innych odbiorców lub jakiejkolwiek innej informacji dotyczącej sytuacji ekonomicznej, majątkowej i finansowej samej spółki lub grupy spółek, do której ona należy, a którą spółka miałaby obowiązek przedstawić?

2) Czy, w świetle zobowiązania ciążącego na wszystkich państwach członkowskich polegającego na ustanowieniu »odpowiednich kar« za naruszenia przewidziane przez dyrektywę 68/151 i dyrektywę 78/660, dyrektywy te oraz w szczególności postanowienia art. 44 ust. [2] lit. g) WE w związku z art. 2 ust. 1 lit. f) i art. 6 dyrektywy 68/151 [oraz] art. 2 ust. 2–4 [...] dyrektywy 78/660, zmienionej dyrektywami 83/349 i 90/605, należy interpretować w ten sposób, że przepisy te sprzeciwiają się ustawie państwa członkowskiego, która wyklucza, aby naruszenie obowiązków jawności oraz prawdziwości i rzetelności informacji o spółkach mogło być ścigane i która przewiduje system kar, który nie odpowiada rzeczywiście wymogowi skuteczności, proporcjonalności i odstraszającego charakteru kar, które służą ochronie tych zasad?

3) Czy ww. dyrektywy oraz w szczególności postanowienia art. 44 ust. [2] lit. g) WE, a także art. 2 ust. 1 lit. f) i art. 6 dyrektywy 68/151 [oraz] art. 2 ust. 2–

4 dyrektywy 78/660, zmienionej dyrektywami 83/349 i 90/605, należy interpretować w ten sposób, że przepisy te sprzeciwiają się ustawie państwa członkowskiego, która w przypadku naruszenia ciążących na spółkach obowiązków jawności oraz prawdziwości i rzetelności informacji, które służą ochronie »interesów zarówno wspólników, jak i osób trzecich«, zapewnia jedynie wspólnikom i wierzycielom prawo domagania się ukarania tych naruszeń i tym samym wyklucza ogólną i skuteczną ochronę osób trzecich?

4) Czy ww. dyrektywy oraz w szczególności postanowienia art. 44 ust. [2] lit. g) WE, a także art. 2 ust. 1 lit. f) i art. 6 dyrektywy 68/151 [oraz] art. 2 ust. 2–4 dyrektywy 78/660, zmienionej dyrektywami 83/349 i 90/605, należy interpretować w ten sposób, że przepisy te sprzeciwiają się ustawie państwa członkowskiego, która w przypadku naruszenia ciążących na spółkach obowiązków jawności oraz prawdziwości i rzetelności informacji, które służą ochronie »interesów zarówno wspólników, jak i osób trzecich«, przewiduje wyjątkowo zróżnicowany mechanizm ścigania i system kar, poprzez ograniczenie wyłącznie do czynów zabronionych popełnionych na szkodę wspólników i wierzycieli możliwość wszczęcia postępowania na podstawie wniosku oraz ustanowienie surowszych i skuteczniejszych kar?".

14 W sprawie C-133/03 Tribunale ordinario di Torino postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 6 dyrektywy 68/151 należy interpretować w ten sposób, że państwa członkowskie mają obowiązek wprowadzenia odpowiednich kar nie tylko w przypadku braku ujawnienia bilansu oraz rachunku zysków i strat spółek handlowych, ale również w przypadku nieścisłości przy publikacji tych dokumentów, innych informacji o spółce skierowanych do wspólników lub innych odbiorców lub jakiejkolwiek innej informacji dotyczącej sytuacji ekonomicznej, majątkowej i finansowej samej spółki lub grupy spółek, do której ona należy, a którą spółka miałaby obowiązek przedstawić?

2) Czy, w świetle zobowiązania ciążącego na wszystkich państwach członkowskich polegającego na ustanowieniu »odpowiednich kar« za naruszenia przewidziane przez dyrektywę 68/151 i [...] dyrektywę 78/660, dyrektywy te oraz w szczególności postanowienia art. 44 ust. [2] lit. g) WE w związku z art. 2 ust. 1 lit. f) i art. 6 dyrektywy 68/151 [oraz] art. 2 ust. 2–4 czwartej dyrektywy 78/660, zmienionej dyrektywami 83/349 i 90/605, należy interpretować w ten sposób, że przepisy te sprzeciwiają się ustawie państwa członkowskiego, która wyklucza, aby naruszenie obowiązków jawności oraz prawdziwości i rzetelności informacji o spółkach mogło być ścigane i która przewiduje system kar, który nie odpowiada rzeczywiście wymogowi skuteczności, proporcjonalności i odstraszającego charakteru kar, które służą ochronie tych zasad?

3) Czy ww. dyrektywy oraz w szczególności postanowienia art. 44 ust. [2] lit. g) WE, a także art. 2 ust. 1 lit. f) i art. 6 dyrektywy 68/151 [oraz] art. 2 ust. 2–4 dyrektywy 78/660, zmienionej dyrektywami 83/349 i 90/605, należy interpretować w ten sposób, że przepisy te sprzeciwiają się ustawie państwa członkowskiego, która w przypadku naruszenia ciążących na spółkach obowiązków jawności oraz prawdziwości i rzetelności informacji, które mają na celu ochronę »interesów zarówno wspólników, jak i osób trzecich«, zapewnia jedynie wspólnikom i wierzycielom prawo domagania się ukarania tych naruszeń i tym samym wyklucza ogólną i skuteczną ochronę osób trzecich?

4) Czy ww. dyrektywy oraz w szczególności postanowienia art. 44 ust. [2] lit. g) WE, a także art. 2 ust. 1 lit. f) i art. 6 dyrektywy 68/151 [oraz] art. 2 ust. 2–4 dyrektywy 78/660, zmienionej dyrektywami 83/349 i 90/605, należy interpretować w ten sposób, że przepisy te sprzeciwiają się ustawie państwa członkowskiego, która w przypadku naruszenia ciążących na spółkach obowiązków jawności oraz prawdziwości i rzetelności informacji, które mają na celu ochronę »interesów zarówno wspólników, jak i osób trzecich«, przewiduje wyjątkowo zróżnicowany mechanizm ścigania i system kar, poprzez ograniczenie wyłącznie do czynów zabronionych popełnionych na szkodę wspólników i wierzycieli możliwość wszczęcia postępowania na podstawie wniosku oraz ustanowienie surowszych i skuteczniejszych kar?".

15 W sprawie C-337/03 Tribunale ordinario di Torino postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy postanowienia art. 44 ust. 2 lit. g) [WE], art. 2 ust. 1 lit. f) i art. 6 dyrektywy 68/151 [oraz] art. 2 ust. 2–4 czwartej dyrektywy 78/660, zmienionej dyrektywami 83/349 i 90/605, należy interpretować w ten sposób, że przepisy te sprzeciwiają się ustawie państwa członkowskiego, która wyklucza, aby naruszenie obowiązków jawności oraz prawdziwości i rzetelności informacji ciążących na spółkach mogło być ścigane, w przypadku gdy podanie informacji dokonane jest wprawdzie z zamiarem oszukania wspólników lub innych odbiorców celem uzyskania niesłusznej korzyści, lecz stanowi konsekwencję szacunkowych ocen, z których każda odbiega od rzeczywistości, ale nie przekracza określonego progu?

2) Czy, w świetle zobowiązania ciążącego na wszystkich państwach członkowskich polegającego na ustanowieniu »odpowiednich kar« za naruszenia przewidziane przez dyrektywy 68/151 i 78/660, dyrektywy te oraz w szczególności postanowienia art. 44 ust. 2 lit. g) [WE], art. 2 ust. 1 lit. f) i art. 6 dyrektywy 68/151 [oraz] art. 2 ust. 2–4 czwartej dyrektywy 78/660, zmienionej dyrektywami 83/349 i 90/605, należy interpretować w ten sposób, że przepisy te sprzeciwiają się ustawie państwa członkowskiego, która w zakresie naruszenia obowiązków nałożonych w celu ochrony zasady jawności i rzetelnych oraz prawdziwych informacji o spółkach, przewiduje system kar, dopuszczający w praktyce falsyfikowanie bilansów do wysokości kwoty równej jednej piątej majątku?".

16 Wreszcie w sprawie C-473/03 Tribunale ordinario di Milano postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 6 dyrektywy 68/151 należy interpretować w ten sposób, że państwa członkowskie mają obowiązek wprowadzenia odpowiednich kar nie tylko

w przypadku braku ujawnienia bilansu oraz rachunku zysków i strat spółek handlowych, ale również w przypadku nieścisłości przy publikacji tych dokumentów, innych informacji o spółce skierowanych do wspólników lub innych odbiorców lub jakiejkolwiek innej informacji dotyczącej sytuacji ekonomicznej, majątkowej i finansowej samej spółki lub grupy spółek, do której ona należy, a którą spółka miałaby obowiązek przedstawić?

2) Czy kryterium dotyczące skutecznego, proporcjonalnego i odstraszającego charakteru, przy pomocy którego Trybunał wyjaśnił w wyroku z dnia 21 września 1989 r. w sprawie 68/88 Komisja przeciwko Grecji, Rec. str. 2965 pojęcie »odpowiedniej kary« odnosi się do istoty i rodzaju kary abstrakcyjnie ustanowionej, czy też do jej konkretnego zastosowania, biorąc pod uwagę strukturę porządku prawnego, w którym została ona ustanowiona?

3) Wreszcie czy kryteria te spełnia art. 2621 włoskiego kodeksu cywilnego (zmieniony decreto legislativo nr 61 z dnia 11 kwietnia 2002 r.), przewidujący karę pozbawienia wolności do roku i sześciu miesięcy, a w związku z tym okres przedawnienia wynoszący maksymalnie cztery lata i sześć miesięcy od chwili popełnienia naruszenia; przy czym funkcjonuje on w systemie prawnym, w którym po etapie postępowania przygotowawczego i wszczęcia postępowania przez prokuratora następuje kontrola sędziego prowadzącego rozprawę wstępną, w celu sprawdzenia, czy zebrane zostały dowody konieczne do przekazania sprawy do rozstrzygnięcia, po czym istnieje możliwość, by sprawa rozpatrywana była przez trzy instancje, zanim zostanie wydane ostateczne orzeczenie, a w konsekwencji, w razie skazania, zanim zostanie skutecznie zastosowana kara? Należy przy tym wziąć pod uwagę złożony charakter wymaganych art. 2621 kodeksu cywilnego badań, wynikający z ograniczeń w stosowaniu kar, które zostały w nim ustanowione (art. 2621 akapit trzeci i czwarty)".

17 Postanowieniem Prezesa Trybunału z dnia 17 marca 2003 r. sprawy C-23/03 i C-52/03 zostały połączone do celów procedury pisemnej i ustnej oraz wydania wyroku. Sprawy te należy ponadto połączyć ze sprawami C-133/03, C-337/03 i C-473/03 do celów wydania niniejszego postanowienia z uwagi na istniejący między nimi związek.

18 W następstwie wyroku z dnia 3 maja 2005 r. w sprawach połączonych C-387/02, C-391/02 i C-403/02 Berlusconi i in., Rec. str. I-3565 Trybunał zwrócił się do sądów, które wystąpiły z pytaniami prejudycjalnymi, które to pytania sprawiały wrażenie analogicznych do pytań, na podstawie których wydano ww. wyrok, o zajęcie stanowiska, czy z uwagi na pojawienie się tego wyroku nadal zamierzają podtrzymać wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

19 W pięciu sprawach będących przedmiotem niniejszego postanowienia sądy krajowe poinformowały Trybunał albo, że muszą najpierw wysłuchać stron w przedmiocie ewentualnego wycofania wniosku (sprawy połączone C-23/03 i C-52/03), albo że pragną podtrzymać wnioski (C-133/03, C-337/03 i C-473/03).

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

20 Zgodnie z art. 104 § 3 akapit pierwszy regulaminu, w przypadku gdy odpowiedź na zadane w trybie prejudycjalnym pytanie jest identyczna, jak na pytanie, w przedmiocie którego Trybunał już orzekał, Trybunał może, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, orzec postanowieniem z uzasadnieniem.

21 Należy zauważyć, że sytuacja taka zachodzi w przypadku tych pięciu spraw, będących przedmiotem niniejszego postanowienia.

22 Te pięć spraw ma wspólne podłoże prawne i faktyczne z trzema sprawami, w których wydano ww. wyrok Berlusconi i in. (zob. pkt 31–36).

23 Sądy krajowe zaznaczają bowiem, że konsekwencją stosowania nowych art. 2621 i 2622 włoskiego kodeksu cywilnego byłoby to, iż czyny, w sprawie których toczą się przed sądami krajowymi postępowania, pierwotnie ścigane jako przestępstwa na podstawie starego art. 2621 tego kodeksu, nie mogłyby już być podstawą ścigania ich sprawców, a to z niżej wymienionych powodów.

24 Po pierwsze, jeśli sprawcy tych czynów zabronionych mogą w zasadzie być ścigani przez prokuraturę z urzędu, a zatem nie na podstawie wniosku, ale na podstawie nowego art. 2621 włoskiego kodeksu cywilnego, naruszenie to stanowi od tej pory wykroczenie i dlatego podlega maksymalnie czteroipółletniemu terminowi przedawnienia, a nie przestępstwo, którego termin przedawnienia wynosi maksymalnie siedem i pół roku zgodnie ze starym art. 2621 tego kodeksu. Zatem w sprawach toczących się przed sądami krajowymi karalność czynu, o którym mowa w nowym art. 2621 tego kodeksu, ustałaby nieuchronnie na skutek przedawnienia.

25 Po drugie, nawet gdyby czyny nie uległy jeszcze przedawnieniu, w świetle przestępstwa przewidzianego przez przepisy nowego art. 2622 włoskiego kodeksu cywilnego, nie mogłyby być ścigane na podstawie tego artykułu w przypadku niezłożenia wniosku przez wspólnika lub wierzyciela powołującego się na naruszenie swych praw na skutek nieprawdziwych informacji, ponieważ złożenie wniosku jest niezbędnym warunkiem do wszczęcia postępowania na podstawie tego przepisu, jeśli owe nieprawdziwe informacje dotyczą spółek nienotowanych na giełdzie, jak w każdym razie wskazano w postępowaniu przed sądem krajowym.

26 Po trzecie, sądy krajowe wskazują, że do ścigania sprawców tych czynów może nie dojść również ze względu na progi, określone identycznie zarówno w przepisach nowego art. 2621 akapit trzeci i czwarty, jak i nowego art. 2622 akapit piąty i szósty włoskiego kodeksu cywilnego, które wyłączają karalność, po pierwsze, podania nieprawdziwych informacji, którego skutki są znikome lub o małej wadze, tj. wtedy, gdy jego konsekwencją jest zmiana wyniku finansowego za rok obrotowy nieprzekraczająca 5% albo zmiana majątku netto nieprzekraczająca 1%, a po drugie — i w każdym razie — jeśli czyn jest skutkiem szacunków, z których każdy z osobna nie odbiega o więcej niż 10% od poprawnej oceny.

27 Biorąc pod uwagę te rozważania, sądy te, podobnie jak prokuratura, uważają, że w postępowaniach tych pojawiły się kwestie dotyczące odpowiednich lub nieodpowiednich kar przewidzianych w nowych art. 2621 i 2622 włoskiego kodeksu cywilnego bądź w świetle art. 6 pierwszej dyrektywy w sprawie spółek i jego wykładni dokonanej przez Trybunał w szczególności w wyroku z dnia 4 grudnia 1997 r. w sprawie C-97/96 Daihatsu Deutschland, Rec. str. I-6843, bądź w świetle art. 10 WE, z którego zgodnie z utrwalonym orzecznictwem od czasu ww. wyroku w sprawie Komisja przeciwko Grecji, wynika, że kary za naruszenie przepisów prawa wspólnotowego powinny być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające.

28 Zadane w pięciu sprawach będących przedmiotem niniejszego postanowienia pytania dotyczą kwestii analogicznych do kwestii poruszonych w trzech sprawach, w których wydano ww. wyrok Berlusconi i in. (pkt 37–39):

— w każdej z tych pięciu spraw pada pytanie, czy obowiązek ustanowienia „odpowiednich kar", wprowadzony w art. 6 pierwszej dyrektywy w sprawie spółek znajduje zastosowanie nie tylko w przypadku braku publikacji rocznych, sprawozdań finansowych, ale także w przypadku publikacji nieprawdziwych zapisów rachunkowych (zob. pierwsze pytania w sprawach połączonych C-387/02, C-391/02 i C-403/02, w których wydano ww. wyrok);

— w dwóch spośród tych spraw (C-23/03 i C-337/03, pytanie drugie) istotą rozważań jest kwestia odpowiedniego charakteru progów tolerancji (zob. pytanie drugie w sprawie C-387/02, pytanie pierwsze w sprawie C-391/02 i drugie pytanie w sprawie C-403/02);

— w obu powyższych sprawach (C-23/03 i C-473/03, pytanie trzecie) podnoszona jest kwestia odpowiedniego charakteru okresu przedawnienia, któremu podlega wykroczenie, o którym mowa w nowym art. 2621 włoskiego kodeksu cywilnego (zob. pytanie drugie w sprawie C-387/02, pytanie pierwsze w sprawie C-391/02 i pytanie drugie w sprawie C-403/02);

— w trzech spośród tych spraw (C-52/03, C-133/03 i C-473/03, pytanie drugie), pada pytanie, czy odpowiedni charakter kary oceniać należy abstrakcyjnie, czy też konkretnie, biorąc pod uwagę strukturę danego porządku prawnego (zob. pytanie drugie w sprawie C-387/02, pierwsze pytanie w sprawie C-391/02 i drugie pytanie w sprawie C-403/02);

— w trzech spośród tych spraw (C-23/03, C-52/03 i C-133/03, pytanie trzecie) pada pytanie o odpowiedni charakter kary za przestępstwo określone w nowym art. 2622 włoskiego kodeksu cywilnego, biorąc pod uwagę fakt, że naruszenie ciążących na spółkach obowiązków jawności oraz prawdziwości i rzetelności informacji może podlegać ściganiu jedynie w wyniku złożenia wniosku przez wspólnika lub wierzyciela (zob. pytanie drugie w sprawie C-387/02, pytania piąte i szóste w sprawie C-391/02 i pytanie trzecie w sprawie C-403/02);

— wreszcie, w dwóch spośród tych spraw (C-52/03 i C-133/03, pytanie czwarte) padają pytania dotyczące zgodności zróżnicowanego systemu kar przewidzianych w nowych art. 2621 i 2622 włoskiego kodeksu cywilnego w związku z tym, że interesy wspólników i wierzycieli korzystają ze znacznie silniejszej ochrony karnej, niż interesy osób trzecich, takich jak konkurencja lub przedstawiciele pracowników, a nawet ogólny i podstawowy interes społeczeństwa i rynku, wymagający prawidłowości działania spółek, a w szczególności przejrzystości i dokładności udostępnianych przez spółki informacji (zob. pytanie pierwsze w sprawie C-387/02, pytania pierwsze i szóste w sprawie C-391/02 i pytanie trzecie w sprawie C-403/02).

29 Należy przypomnieć, że w pkt 63 ww. wyroku w sprawie Berlusconi i in. Trybunał orzekł, że wymóg, aby kary za czyny zabronione polegające na nieprawdziwych zapisach rachunkowych, takie jak przewidziane w nowych art. 2621 i 2622 włoskiego kodeksu cywilnego, były odpowiednie, wynika z art. 6 pierwszej dyrektywy w sprawie spółek.

30 Ponadto z uzasadnienia zawartego w pkt 75 i 77 tego wyroku wynika, że w takich przypadkach jak te, które były przedmiotem spraw przed sądami krajowymi, na art. 6 pierwszej dyrektywy w sprawie spółek nie można się powołać w celu kontroli zgodności nowych art. 2621 i 2622 włoskiego kodeksu cywilnego z tym przepisem, ponieważ kontrola taka mogłaby skutkować wyłączeniem stosowania systemu łagodniejszych kar przewidzianego w tych przepisach. Ograniczenia wynikające z samej istoty dyrektywy nie pozwalają, by dyrektywa mogła skutkować ustaleniem lub zaostrzeniem odpowiedzialności karnej oskarżonych.

31 Zasadniczo na tej podstawie Trybunał odpowiedział w pkt 78 ww. wyroku w sprawie Berlusconi i in., że w takich okolicznościach, jak mające miejsce w postępowaniu przed sądami krajowymi, pierwsza dyrektywa w sprawie spółek nie może być powoływana jako taka przez organy państwa członkowskiego w stosunku do oskarżonych w postępowaniu karnym, albowiem dyrektywa, samoistnie i niezależnie od wewnętrznej ustawy państwa członkowskiego wydanej w celu jej wykonania, nie może skutkować ustaleniem lub zaostrzeniem odpowiedzialności karnej oskarżonych.

32 W związku z tym w pięciu sprawach będących przedmiotem niniejszego postanowienia należy udzielić tej samej odpowiedzi.

33 Wniosku tego nie podważają uwagi przedstawione przez sąd krajowy w sprawach C-133/03 i C-337/03 w odpowiedzi na pytanie Trybunału dotyczące tego, czy pragnie podtrzymać wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, z uwagi na to, że wydany został ww. wyrok w sprawie Berlusconi i in. (zob. pkt 18 i 19 niniejszego postanowienia).

34 Sąd ten odwołuje się, po pierwsze, do wyroku z dnia 11 listopada 2004 r. w sprawie C-457/02 Niselli, Rec. str. I-10853, dotyczącego sprawy bardziej zbliżonej do spraw przed sądami krajowymi.

35 Wprawdzie w pkt 30 tego wyroku Trybunał orzekł, że jeżeli w momencie swego zaistnienia fakty będące podstawą wszczęcia tego postępowania karnego mogły stanowić naruszenia prawa sankcjonowane w drodze karnej, to nie ma podstaw do stawiania pytania o ewentualne konsekwencje zasady nulla poena sine lege przy stosowaniu dyrektywy, o którą w tej sprawie chodziło. Tymczasem w pkt 29 tego wyroku Trybunał przypomniał również, jak uczynił to też w pkt 74 ww. wyroku w sprawie Berlusconi i in., że dyrektywa nie może samoistnie skutkować, niezależnie od wewnętrznej ustawy państwa członkowskiego wydanej w celu jej wykonania, ustaleniem lub zaostrzeniem odpowiedzialności karnej osób, które naruszyły tę dyrektywę.

36 Należy również stwierdzić, że w pkt 75 i 77 ww. wyroku w sprawie Berlusconi i in. Trybunał orzekł, że na art. 6 pierwszej dyrektywy w sprawie spółek nie można się powołać w celu kontroli zgodności nowych art. 2621 i 2622 włoskiego kodeksu cywilnego z tym przepisem, ponieważ kontrola ta mogłoby skutkować wyłączeniem stosowania systemu łagodniejszych kar przewidzianego w tych przepisach.

37 Sąd krajowy stwierdził również w sprawie C-133/03, że zgodnie z zasadami włoskiego prawa konstytucyjnego wyłącznie Corte costituzionale (trybunał konstytucyjny) może orzec, że krajowy przepis, który Trybunał Sprawiedliwości uzna za niezgodny z prawem wspólnotowym, może utracić skuteczność.

38 W tym względzie należy przypomnieć, co też Trybunał uczynił w pkt 72 ww. wyroku w sprawie Berlusconi i in., że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem sądy krajowe mają obowiązek niestosowania z własnej inicjatywy takiego przepisu bez potrzeby zwracania się o ich usunięcie w drodze ustawodawczej lub w ramach innej procedury konstytucyjnej ani oczekiwania, aż to nastąpi.

39 Trybunał potwierdził ponadto w wyroku z dnia 9 marca 1978 r. w sprawie 106/77 Simmenthal, Rec. str. 629, przywołanym w pkt 72 ww. wyroku w sprawie Berlusconi i in., że ten ciążący na sądzie krajowym obowiązek dotyczy również przypadków, w których istnieje obowiązek zwrócenia się do Corte costituzionale.

40 Wreszcie jeśli chodzi o sprawę C-337/03, sąd krajowy utrzymuje, że przedmiot tej sprawy odbiega od przedmiotu spraw, w których wydano ww. wyrok Berlusconi i in.

41 Jego zdaniem wymienione ostatnio sprawy dotyczyły zagadnienia odpowiedniego charakteru łagodniejszych kar, którymi zastąpiono kary dotkliwsze, obowiązujące w chwili popełnienia czynów zabronionych. Zaś część odnosząca się progów „tolerancji", o które chodzi w sprawie C-337/03 nie dotyczy tego zagadnienia.

42 Należy stwierdzić, że w ww. wyroku w sprawie Berlusconi i in., który zresztą dotyczył też spraw, w których chodziło o te progi, Trybunał orzekł, że fakt powołania się na pierwszą dyrektywę w sprawie spółek nie może prowadzić do wyłączenia stosowania systemu łagodniejszych kar, ponieważ dyrektywa ta nie może skutkować ustaleniem lub zaostrzeniem odpowiedzialności karnej oskarżonych.

43 Zaś nowe przepisy wprowadzające owe progi tolerancji skutkują tym, że ich zastosowanie nie pozwala na podjęcie ścigania na podstawie art. 2621 i 2622 włoskiego kodeksu cywilnego.

44 Przepisy te dotyczą więc wyraźnie zakresu odpowiedzialności karnej zainteresowanych.

45 Mając na względzie powyższe rozważania, na pytania prejudycjalne należy odpowiedzieć w ten sposób, że w takich okolicznościach, jak mające miejsce w postępowaniu przed sądami krajowymi, pierwsza dyrektywa w sprawie spółek nie może być powoływana jako taka przez organy państwa członkowskiego w stosunku do oskarżonych w postępowaniu karnym, albowiem dyrektywa, samoistnie i niezależnie od wewnętrznej ustawy państwa członkowskiego wydanej w celu jej wykonania, nie może skutkować ustaleniem lub zaostrzeniem odpowiedzialności karnej oskarżonych.

W przedmiocie kosztów

46 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem; do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba), orzeka, co następuje:

W takich okolicznościach, jak mające miejsce w postępowaniu przed sądami krajowymi, pierwsza dyrektywa Rady 68/151/EWG z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie koordynacji gwarancji, jakie są wymagane w państwach członkowskich od spółek w rozumieniu art. 58 akapit drugi traktatu, w celu uzyskania ich równoważności w całej Wspólnocie, dla zapewnienia ochrony interesów zarówno wspólników, jak i osób trzecich nie może być powoływana jako taka przez organy państwa członkowskiego w stosunku do oskarżonych w postępowaniu karnym, albowiem dyrektywa, samoistnie i niezależnie od wewnętrznej ustawy państwa członkowskiego wydanej w celu jej wykonania, nie może skutkować ustaleniem lub zaostrzeniem odpowiedzialności karnej oskarżonych.

Podpisy